

Afrikaans onse Skryftaal.

“Onze orthographie, onze geheele grammatica, wat is zij dan eene aanwijzing van het peil der taal in onze dagen; maar wie zal het water, het eeuwig opwellend water terug houden, als het rijst; het stijgt en stijgt altijd, en als het onze schaal zal zijn te boven gegaan, zal het noodig zijn eene andere aan te leggen.”—Beets, Sparsa, bl. 43.

ACHT-EN-VEERTIGSTE STELLING.

'n Taal is voertuig ver gedagte wisseling wedersyds; om te praat sowel as om te hoor, om te skrywe sowel as om te lees.

Hoe 'n tongval tot taal, en 'n spreektaal tot skryftaal word, ontleen ons an di vroeger reeds angehaalde Voorlesing van Dr. Mielck, o'ergeneem uit di Tydskrif *Onze Volkstaal*, bl. 12:—

“De taal van ieder volk is in haren oorsprong slechts die van den mond en het oor, d.w.z. zij bestaat slechts uit het geluid, dat de mond van den spreker voortbrengt en het oor van den hoorder opneemt. Eerst veel later, wanneer een volk—meestal door den aandrang van buiten—eigenaardige vormen der beschaving begint te ontwikkelen, volgt de skryftaal, die daarna met weglating van den klank zich tot een ander zintuig, het gezicht, wendt. Het volk echter en zijne taal, die na zich van de skryftaal te hebben los gemaakt als dialect met zijne tongvallen kan worden aangeduid, leven voort, ontwikkelen zich en

veranderen, wel niet geheel vrij van den invloed van de taal der beschaving, maar eigenlijk toch zonder zich om deze te bekommeren. In de literatuur vertoont zich duidelijker, hoe het dialect zich langzamerhand steeds meer van de schrijftaal afscheidt, ten gevolge van veranderingen der toonaangevers onder het volk en naar machtige historische invloeden van buiten. Dan is de oude schrijftaal niet meer toereikend en uit het dialect, uit een tongval daarvan, ontstaat eene nieuwe schrijftaal."

Vollens di stelling doet 'n taal 'n dubbele diens:—

om jou gedagtes an andere mé te deel; en
om di gedagtes van andere te verneem.

En albei dienste kan gedaan worde op 2 maniere:—

as spreektaal deur middel van di *mond* en di *oor*; en
as skryftaal deur middel van di *hand* en di *oog*.

Nou wel, as spreektaal is Afrikaans ver ons 'n gewoonte; di *mond* en di *oor* is gewend daaran. Maar di *hand* is nog ni gewend om dit te skrywe, en veral di *oog* is nog ni gewend om dit te lees ni. As jy ver di Afrikaner di eerste mal syn taal op skrif, of in druk wys, dan lyk dit ver hom vreemd; want wat hy tot nog toe gelees het was in Hollans of Engels. Dog dis mar net vreemd ver syn *oog*. Neem diselfde stuk en lees dit ver hom voor, dan is daar niks vreemds in ni. Dis ni vreemd ver syn oor ni.

Omgekeer, 'n man kan byv. Latyn goed lees en skrywe. Mar as 'n ander met hom vlug Latijn sou praat, dan kan hy dit ni volg ni. Syn *oog* is wel daaran gewend, mar ni syn *oor* ni.

Ons wys dit duidelik an, omdat meer as een Afrikaner in begin seg: dis ver hom swaarder om Afrikaans te lees as Hollans. Natuurlik, want hy het so veul jare, van syn kindse dage af Hollans gelees, en nooit syn eie taal gelees ni. Mar laat hy sig 'n bitji oefen, dan sal hy gou siin hoe maklik dit gaan om syn eie taal te lees.

En temeer wys ons dit duidelik an, omdat dikwils deur onse teenstanders van di vooroordeel misbruik gemaak is, deur di Afrikaners te vertel: Hollans is makliker om te lees as Afrikaans. En di arme man het al vergeet hoe swaar hy in syn skool-dage gehad het, en hoeveel klappe hy om syn ore gekry het, om te leer Hollans lees. As hy een-tiinde van di tyd wil besté an syn eie taal, dan sal hy siin hoeveel makliker hy dit sal lees.

Mar uit di stelling moet ons nog 'n ander misverstand of vooroordeel wegneem. 'n Taal is ni net om di gedagtes van andere daardeur te verneem ni, mar net so goed om jou eie gedagtes daarin uit te druk. En hiir moet ons 'n ander misvatting wegneem. Party voorstanders van Hollans vertel an di Afrikaners : “ Julle *verstaan* mos Hollans, waarom moet julle dan Afrikaans as taal wil hê ? ”

Wel, ons het nooit geseg ons volk *verstaan* gen Hollans ni. Wel seg ons : hulle verstaan dit ni *volkome* ni ; hulle voel ni ten volle wat hulle in Hollans lees en hoor ni. Mar wat ons wêl altyd geseg het, en nou ver goed hiir vas stel is : dat daar ni een uit duisend Afrikaners is wat behoorlik kan Hollans *praat* of *skrywe* ni.

Waarop kom dus di drogrede neer : “ Dis ver di Afrikaner genoeg as hy mar 'n taal het waarin andere tot hom kan praat. Hy het ni 'n taal nodig om syn gedagtes in uit te druk ni ! ”

Afrikaners ! weet julle wat di wat so redeneer van julle seg : “ Di volk is nog onmondige kindertjiis ; hulle moet mar stil sit anhoor op di skoolbanke wat ons ver hulle in Hollans of Engels wil vertel. Hulle is nog ni verstandig genoeg om hulle eie mening en gedagtes uit te spreek ni. Hulle moet mar 'n taal hê wat hulle kan *verstaan*, waarin ons ver hulle di les kan leer ; hulle hoef ni 'n taal te hê waarin hulle in di publike lewe hulle kan *uitspreek* ni. Di enige taal wat hulle ken, Afrikaans, kan hulle mar in hulle huise onder makkaar praat.”

Nogeens, ons stel hiir di feit duidelik vóór, dat uit di duisend Afrikaners daar skaars een is wat sig behoorlik in Hollans of Engels kan uitdruk ; en dat dus digene wat Afrikaans teenspreek, op di grond “ hulle *verstaan* tog Hollans,” onse nasi beledig en verongelyk, as of hulle ni 'n taal nodig het om hulle mening kenbaar te maak ni.

NEGE-EN-VEERTIGSTE STELLING.

Di Afrikaanse taalbeweging het dus skryflus net so seer opgewek as leeslus, by 'n bevolking wat vroeger amper ni geskrywe of gelees het ni.

Onder Stelling 47 het ons reeds wat megedeel hoe deur di Afrikaanse taalbeweging *skryflus* same met *leeslus* opgewek is. Mar 'n feit van nog groter belang is, dat di *nasionale beweging* 'n eerste vrug was van di *Taalbeweging*. Di eerste stoot was di verset teen di Transvaalse Annexasi en toen di *simpati* in di worstelstryd. Di tweede stap was di oprigting van di Afrikaner Bond. Di derde stap di eis om Hollans in di Parlement, ens. erken te kry. Wel, al 3 is uitgegaan van di *Patriot*, di orgaan, di tolk van di taalbeweging.

Dit blyk dus, dat di taalbeweging so smadelik verag, so vyandig teengewerk, met so min geestelike en stoffelike kragte begin, ingang moes gevinde hê in di hart van di volk, om ni alleen te bly staan ni, ni alleen vortgang te maak ni, mar nog so 'n magtige invloed op di nasionaliteit uit te oefen.

En nog gaat di taalbeweging vort syn krag te laat gevoel. Onlangs is daarvan weer di proef gelewer in Transvaal. Onse ondervinding van di meerdere lewenskrag en groeikrag van Afrikaans as van Hollans teeno'er Engels is nou an Pretoria oek ondervinde. *Land en Volk* was 'n Hollandse koerant daar, wat mar 'n kwynende bestaan gehad het, soos mar al di Hollandse koerante in Transvaal. Nou word dit pas in Afrikaans uitgegê of hoor wat verklaar di uitgewers:—

“Dis met grote blydskap wat di Redaksi van *Land en Volk* di geleendheid waarneem om te melde dat binne di laaste weke ons 'n menigte nuwe intekenaars gekry het. Dis in twee opsigte goed. Ver di geldelike toestand van ons koerant is dit goed en dis oek goed daar dit toon dat di Afrikaanse taal byna algemeen deur ons volk goedgekeur word. Al ons private korrespondente sê: “ons is bly dat jy nou in ons *ei*e taal skrywe.” Daar is natuurlik 'n paar wat ontevrede was met di verandering in di taal van *Land en Volk*. Di mense ken ni Hollans ni, en hulle sal dit oek nooit ken al studeer hulle nog twintig jaar, want Hollans is ongetwyfel een van di moeilikste van moderne tale. Afrikaans ken hulle almal goed en hulle *praat* oek nooit 'n ander taal ni. Nou wil hulle 'n mens wys maak dat hulle Hollans beter ken dan Afrikaans, mar hulle vergeet dat hulle briewe an di Redaksi di teenoergestelde bewys. Afrikaans is ons mo dertaal. Dis di taal van alle ware Afrikaanders, en Afrikaans groei net soos alle tale gegroei het. Hollans, Engels, Frans, Duits, het almal gegroei uit differente tale en is langsamerhand verbeter geworde tot hulle skryftale

geworde het. Net so sal dit wees met ons eie taal. Waarom is dit nou dat mense teun Afrikaans is? Dis omdat hulle ni opregte Afrikaanders is ni. Alles wat vreemd is het hulle liif —ja selfs Hollanders is ver hulle meer ansiinlik dan hulle eie broers en susters in Suid Afrika.

Afrikaans is di maklikste taal wat daar nou in di wereld gepraat word en dis oek een van di mooiste ver wat klank angaat. Di Italiaanse taal word algemeen di mooiste taal beskou omdat dit meer *klinkers* het dan enige ander taal, en Afrikaans *het meer klinkers dan Italiaans*. Alle Hollanders erken dat Afrikaans honderdmaal mooier klink dan di growwe taal van Holland en dit erken oek elkeen wat iits van tale weet. Dis mar net mense wat hulle slim hou, wat hulle eie taal en land en volk haat, en alle vreemdelinge tot sig neem.

Ons is daarom bly om te kan sê dat ver elke een (daar was mar dri alles tesame tot dus ver) wat ontevrede was oer di verandering daar drihonderd was wat hulle blydschap uitgedruk het, en van dag kom daar nog honderde nuwe intekenaars in, —en dit is tog di beste bewys dat di volk van di Suid Afrikaanse Republiek hulle moedertaal liif het.”

VYFTIGSTE STELLING.

Di Afr. taalbeweging het verder di proef gelewer, dat onse taal seer geskik is ver digkuns sowel as ver prosa, ver letterkunde op ider gebied.

Let wel. Ons seg ni daar is al meesterstukke gelewer in onse taal ni. Mar ons seg di proewe is gelewer, dat di skuld ni an di taal leg, as daar gen letterkunde nog in bestaat ni. Mar wi verwag dan oek al vrugte van 'n pas geplante boompi? Of 'n Heldendig van 'n kind wat nog leer lees?

Snaakse redenering van party: Afrikaans is ni wêrd beoefen te worde as skryftaal ni, want daar is nog gen letterkunde in di taal ni. Wat? Di boom is ni wêrd om geplant en bewerk te worde ni, want hy het nog gen vrugte gedra ni? Eers di vrug en dan di boom! Dis mooi, nê!

Tog erken ons, om di jeugdige krag van onse taal met feite te toon, moes daar nou kragtige stukke in di taal gelewer worde. Mar dat dit ons verwyte worde van 'n kant wat onse

taal veral by di jonge geslag ni in ere, mar in verdenking en minagting bring, is (om di minste te sê) min eerlik. Help ons om liefde en agting in te boesem by di jeug en verwag dan later vrug. Mar nou lyk ons dit na 'n harde meesteragtigheid, wat wil maai waar hy ni gesaai het ni; en wil vergader waar hy ni gestrooi het ni!

Proewe het ons gelewer. Proewe van Digkuns in 6 Versameling. Wil imand iits vloeiends lees, laat hy di eerste gedig deur 'n ongeleerde Afrikaner gemaak lees (Eerste Versameling, bl. 16):—

DI AFRIKAANSE TAAL.

Gen Hollans, Duits of Frans.

Gen Engels of Javaans,

Gen Kaffers, of Boesmans,

Al goi jy almal in di skaal,

Ver ons kan hulle nooit ophaal

Di ware Afrikaanse Taal.

Ofskoon ons taal hiir blyf,

En idereen dit skryf,

Net na di wind hom dryf;

Di Afrikaans blyf daarom reg:

Wat regtig goed is word ni sleg,

Al trap jy hom, of goi hom weg.

Ofskoon gen een dit leer,

Mar ongepermitteer

Verfoei, verknoei, onteer;

Ons Moedertaal blyf daarom goed:

Ons taal sit in ons murg en bloed,

En groei nog op in te'enspoed.

En twyfel jy hiiran?

Myn liwe goeie man,

Vat jy di boek dan an!

Ek wed as jy ons spraakkuns * leer,

Dat jy gen taal so hoog sal eer,

Nou kom, seg: Top! man; en perbeer.

Wil hy grappige styl lees, wel di hoof ons amper ni an te wys ni; slaan mar ope! Of wil jy iits ernstigs, gevoeligs, lees Hendrik en Letti (Vierde Versameling, bl. 79). Wil jy 'n heldentoon hoor, lees di stukke op di Veldslage in di Transvaalse Vryheidsoorlog.

* Eerste Beginsels van di Afrikaanse Taal. 34.

EEN-EN-VYFTIGSTE STELLING.

“Di Skryftaal moet trag om van vreemdighede vry te bly en moet sig verder altyd vernuw (regenerereer) uit di Spreektaal.”—(Heyse.)

Di Stelling van Heyse is 'n algemeen erkende. 'n Aparte spreektaal en 'n aparte skryftaal is 'n onnatuurlike ding, soos duidelik aangetoon deur *Whitney, Language and its Study*, bl. 149 en 150:—

“Beskawing en opvoeding is di kragtigste invloed om taalveranderinge teen te hou. Di minste verandering sal hy uitoefen wat geleer het om suiwer te praat na 'n angeleerde reel, en wat gewend is om net so dikwils en net so natuurlik te skrywe as wat hy praat. Woorde, in hulle suiwere vorm en onafhankelike bestaan, is te duidelik teenwoordig voor syn gees om deel te neem in hulle samesmelting of verandering. Daarom is di gevolg van 'n letterkundige opvoeding om 'n taal vas te stel in di toestand waarin dit gevinde word, om daaraan te versker di voortdurende bestaan van di vorme wat dan in werking is by di ontwikkeling, mar teen te hou of heeltemal te belet dat dit enige andere aanneem; om di heersende gewoontes tot onveranderlike wette te maak; en om di aard van di klanke te bewaar teen alles behalwe 'n uiters lanksame en verraderlike verandering.

“Tot nog toe is di soort van behoudende invloed, in di wereldgeskiedenis, net mar werksaam gewees binne di perke van 'n sekere soort van mense; 'n geleerde of priesterlike klas is di beskermer gewees van di nasionale letterkunde en di bewaarder van di taal waarin dit geskrywe is; terwyl albei vreemd en ongewoon geworde is an di algemene bevolking. Ontroof van di ondersteuning van di volk het di beskaafde dialek meteens begin om alle lewenskrag te verliis; want gen taal kan lewendig bly, wat ni beantwoord an al di oneindig verskillende behoeftes van 'n hele samelewing ni, en sig ni in alle dele na hulle veranderinge skik ni; dit is afgesny van syn natuurlike en noodsakelike groei sodra dit geskei is van di algemene gebruik en tot di afgesonderde eiendom van 'n sekere klas gemaak is. Op di manier ontstaat daar onder diselfde volk twe aparte tale; di een 'n erfgoed van vroegere tyd, wat altyd stywer en ongemakkeliker word, en net mar bruikbaar ver sekere bisondere diinste; di ander di vrug van teenwoordige groei, wat styfdeur meer verskil van di eerste deur di werking van di gewone invloede van taalverandering; vol van onnou-

keurighede en foute, as ons dit so wil noem, mar oek vol van 'n gesonde en kragtige lewe, wat dit in staat stel om op laas di geleerde of heilige dialek, waarvan dit 'n spruit is, omver te goi en syn plek in te neem. Dit was di oorsprong en dit di lot van alle geleerde dialekte wat in verskillende dele van di wereld bewaar is as "doje tale," as middele van gedagte-wisseling tussen geleerde mense, nadat hulle hulle karakter verloor het as spreektaal van 'n samelewing: byvoorbeeld, di oue Egyptise taal, wat lank opgehou is ver godsdiinstige gebruik, en geskrywe is in teken-skrif, nadat di taal en di letters albei in di volksgebruik 'n ander vorm aangeneem het; di Zend, wat in bewaring was van di priesters van Faroaster syn leer; di Sanskrit, wat nou nog geleer word in di Brahminse skole van Indië, onder di Babel van nuwe tongvalle, wat daaruit afstam; di Latyn, di gewone taal van di geleerde deur heel Europa gedurende eeue waarin di latere vorme van di Romaanse tale, wat nou di voertuige is van 'n hogere beskawing as di van Griekenland en Rome, mar 'n barbaarse *patois* was. Elke dialek wat di voorwerp van letterkundige beskawing gemaak word staat bloot an di lot van Latyn; adelregering en uitsluiting (aristocracy and exclusiveness) het ten gevolg di eidelike omverwerping, in di taal sowel as in di staatkunde; di behoeftes en di belange van di menigte is belangriker as di van di weinige, en moet in di end dit win. Ware taalkundige Konservatisme bestaat in di vorming van 'n opgevoede en deugsame volksregering (democracy), in di opneming van di hele samelewing deur middel van 'n degelike en deurdringende opvoeding, in di behoerlike en gesonde bewaring van di angenome spraak-gebruike van di suiwere spraak—en dan in toelating dat elke verandering wat moet en sal kom syn vrye loop te laat."...

En wat Whitney hiirop laat volg is veral van belang, name-lik dat di skeiding tussen spreektaal en skryftaal al kleiner word in onse tyd omdat di geleerdheid nou ni meer di uitsluitende eiendom is van seker geleerde klasse of priesterkaste ni, mar almeer ingaat onder di volk, en deur koerante en tydskrifte in di volkslewe ingaat. Ruimte belet ons alles oer te neem, mar ons verwy's na bo vermelde werk, bl. 150 en 151.

En hoe is dit nou op di punt met Hollans gesteld? Hoor wat Professor van der Tuuk daarvan seg, in di *Z. A. Tydschrift* van Dec. 1883, bl. 279:—

"O, hoeveel tijd is er niet nutteloos besteed met dat leeren van Grammatiche regels aan kinderen! Hoe veel tijd wordt

er waarschijnlijk nog tegenwoordig meê verkwist! Vooral in Zuid Afrika schijnt men algemeen van het denkbeeld doordrongen, dat kinderen, die onderwijs in hunne moedertaal moeten ontvangen, onmiddellijk met een "Grammar" voorzien moeten worden. "Mijn zoon moet *grammaticaal* Hollandsch leeren spreken en schryven." Herhaalde malen hoorde ik deze uitdrukking bezigen. "Grammaticaal Hollandsch schryven" — zeer goed; niemand zal het wenschelijke en noodzakelijke daarvan ontkennen, doch "Grammaticaal Hollandsch spreken" — bah! Ik schroom niet om hem, die dit doet, een grooten pedant te noemen. Welk Hollander, of wie, die het Hollandsch goed verstaat, zal ooit zijn vriend komen vertellen: "Ik heb het huis *des* bakkers gekocht; zullen wij *hetzelve* gaan bezichtigen?" Of: "Hebt *gij* reeds aan *wven* oom, *den* notaris, geschreven?" Ik herhaal, dat wie *zoo* spreekt, zich slechts bespottelijk maakt in de oogen van ieder beschaafd mensch. De naamvallen *des*, *der*, *den*, de afschuwelijke woorden *hetzelve*, *dezelve*, *deszelfs*, enz., het voornaamwoord *gij*, worden *nooit* in een gesprek tuschen personen van ontwikkeling en smaak gehoord. De naamvallen verdwijnen zelfs langzamerhand uit de schrijftaal en de beste schrijvers gaan hierin voor. Het voornaamwoord *gij* is in gemeenzamen stijl vervangen door *jij* of *je*, en in een deftig gesprek gebruikt men *u*, met het werkwoord in den 3den persoon: dus niet: *U hebt* gelijk, maar "*U heeft* gelijk"; niet: "*U waart* niet te huis"; maar *U was* niet te huis."

Ons wil en hoof hier ni veul by te voeg ni. Alleen dit. Wi is nou di manne van agteruitgang en wi di manne van vooruitgang? Di wat ver ons 'n skryftaal wil opdring wat glad apart is van onze spreektaal, in gen lewende gemeenskap daarmé staan ni, en dus altyd verder daarvan afgaat? Of ons wat onse skr yftaal wil inrig na di vorm van di lewende spreektaal, om altyd in lewendige gemeenskap met di volksontwikkeling te bly? (Vergelyk Stelling 39).

STELLING LII EN LIII.

Di gesonde reel: "Skryf soos jy praat" het di voorstanders van di Afrikaanse taalbeweging trou gevolg; en di boeki "Di Eerste

Beginsels van di Afrikaanse Taal” het di bewys gelewer hoe maklik onse taal onder reels te bring is.—Taalreels van ’n ander taal te ontleen en an ’n landstaal op te dring is ’n verswarende en knellende juk. Mar so is vele vorme van di Romaanse tale opgeneem in di Taalkunde van di Germaanse tale, byv. in Hollans. Di juk goi Afrikaners nou eenvoudig weg en groei ongehinderd op in di vrye natuur.

Dat di Germaanse tale, deur ni di gesonde reels neergeleg in Stellinge 5 en 51 te volge ni, mar ’n taalkunde te maak van di Latynse en daaruit afstammende Romaanse tale, ’n menigte vorme wat ni ap di tale eie is ni, en werkelik oek ni in di spreektaal bestaat ni, oergeneem het, is o.a. duidelik angetoon deur Roorda, in *Schrijftaal en Spreektaal*, bl. 6, 7, 64, 65. So oek met ’n boel klankonderskeidings wat in di spreektaal ni meer bestaan ni, soos angetoon deur P. in *Z. A. Tijdschrift*, No. 46.

Dr. Mielck seg tereg, wat Hollans angaat, in syn meer angekaalde Redevoering (*Volkstaal* I, bl. 15) :—

“Ook heeft de schrijftaal zich nog van vele invoegsels en aanwassen, ontstaan door Latijnsche en andere vreemde beschaving, te ontdoen, tot den bouw van haar proza op den eenvoudigen vorm eener Nederduitsche vertaling gelijkt.”

Watter nadeel dit op di verstand uitgeoefen het gé Julius de Geyter an in syn Voorrede tot syn *Reinaert-de-Vos*, o.a. bl. X :—

“In de laatste tijden heeft menigen het gevoeld en zich op het metrum toegelegd. Terecht is men bij de Grieken te leeren gegaan; maar ten onrechte heeft men ze nagebootst; stellig kunnen wij in ’t Nederlandsch b.v. zeer goede hexameters bouwen; maar stellig ook mag een vreemde taal ons hare dichtwetten niet opdringen: ons schoonheidsgevoel moeten wij zoeken en ontwikkelen in ons zelve; onze vormleer moet voortvloeien uit den aard eener eigene taal... En waarlijk, wij zijn wel verwaand, als wij denken, dat onze stam met zijne taal niet doet wat andere stammen met de hunne verichten: het nieuwe scheppen, het oude verlevendigen, alles beeldrijk en zangerig overleveren van geslacht tot geslacht!”

Vergelyk verder wat geseg is onder Stelling 15.

Dis veral in di o'erneming van di verbuigings van di naamwoorde en in di vervoegings van di werkwoorde, wat haas alle Germaanse tale 'n vorm o'ergeneem het uit di Latynse taalkunde wat werkelik in di tale ni bestaan ni. Di "*Di Eerste Beginsels van di Afrikaanse Taal*" het di grondslag geleg ver 'n suiwere Afr kaanse Taalkunde na di aard van di spreektaal. Ons neem hiir o'er di anmerkings juis op di 2 punte (Twede Druk, bl. 4, 10, 12) :—

"By di Naamwoorde praat hulle oek noz van NAAMVALLE in di taalkunde van ander tale, wat moet lat siin in watter betrekking 'n naamwoord gebruik word. En in di one tale het hulle oek werkelik sulke Naamvalle gehad, sodat di woord in elke Naamval wesentlik anders verbuig word. Soos in Latyn het hulle ses Naamvalle en in elke Naamval is di laaste letters van di woord anders. Mar in di nuwe tale is di veranderde uitgange al meer en meer weggeval. Dan word di betrekking waarin so 'n woord staat, angewys met voorsetsels. Mar dis gen verbuigings ni, want 'n verbuiging moet 'n buiging of verandering an di woord selwers wees. Laat ons nou 'n voorbeeld neem :—

Eerste Naamval :	equus,	'n pèrd.
Twede	„ equi,	van 'n pèrd.
Derde	„ equo,	an 'n pèrd.
Viirde	„ equum,	'n pèrd.
Vyfde	„ eque,	o pèrd !
Sesde	„ equo,	deur 'n pèrd.

Hiiruit siit ons nou duidelik dat di Latynse woord *equus* in elke Naamval 'n ander uitgang het, mar ons woord *pèrd* blyf mar altyd *pèrd* ; en so is dit in di meeste nuwe tale, en daarom is dit niks as 'n lege en onnodige vorm. Want hulle verbuig tog ni di Naamwoorde self ni, mar hulle sit mar net di voorsetsels voor di woorde. En op di manier kan hulle wel honderd Naamvalle maak, deur mar idere maal 'n ander voor-

Twede Naamval :	eens paards,	van 'n pèrd.
Derde	„ eenen paarde,	an 'n pèrd.

Mar Afrikaans, Engels, Frans, ens. het glad gen verbuiging van di Naamvalle an di woord self oergehou ni. Nou gebruik di ander tale wel nog konsuins di Naamvalle en noem dit verbuiging, omdat hulle taalkunde na di Latynse gemaak is. Mar dis niks anders as 'n lege en onnodige vorm. Want hulle verbuig tog ni di Naamwoorde self ni, mar hulle sit mar net di voorsetsels voor di woorde. En op di manier kan hulle wel honderd Naamvalle maak, deur mar idere maal 'n ander voor-

sotsel voor di naamwoord te sit. Daarom laat ons di gekheid, om verder te praat van Naamvalle, mar glad en al staan.

In di taalkunde van ander tale praat hulle oek van *wederkerende* en *onpersoonlike* werkwoorde. Mar in Afrikaans, Engels, en di meeste nuwe tale bestaat dit in di vervoeging van di werkwoord self ni. Soos of ek sê: Di vrou *was haar kind* (bedrywend o'ergaande) of: Di vrou *was ver haar self* (wederkerig); di werkwoord *was* is mar net eenders.

In di taalkunde van ander tale gé hulle by di werkwoorde gewoonlik viir maniere van vervoeging op: onbepaalde, antonende, anvoegende, en gebidende. Mar in di vervoeging self bestaat mar eintlik twé maniere: onbepaalde en bepaalde.

Di persone maak by ons gen verskil an di vervoeging van di werkwoord self ni; sodat di persone hiir eintlik ni te pas kom ni. Mar ons gé dit daarom mar an, omdat di mense daaran gewend is in ander spraakkunste. Mar by di voorbeelde gé ons mar net di eerste persoon an."

Ons plan is: so gou as ons tyd kry di Eerste Beginsels tot 'n Taalkunde te bewerk vollens di beginsels in di Stellings ontwikkel. Dan sal dit blyk hoeveul eenvoudiger en doelmatiger onse Taalkunde op di manier (in o'reenstemming met di spreektaal) is.

VIIR-EN-VYFTIGSTE STELLING.

Deur Afrikaans te beoefen as skryftaal, goi ons di Hollandse letterkunde ni weg ni; di Afrikaner wat goed syn eie taal kan lees en skrywe, sal met meer vrug Hollans lees as di wat dit ni kan ni. Sodra ons 'n eie letterkunde het, waarin sig ons nasionale bewussyn afspigel, toon ons 'n nasionale ontwikkeling kragtig genoeg ver 'n eie beskawing. Mar solank as ons by Holland ter mark moet gaan ver geestes-produkte en alles daar moet gaan leen, praat ons verniit van eie nasionaliteit.

In meergenoemde Voorlesing, bl. 84, seg Hoofregter De Villiers: "Hoe verbaster Kaaps-Hollans oek is, meen ek, dat wi genoeg geleerd is en verstand het om dit te lees en te verstaan, oek in staat sal wees om taalkundig Hollans te begriip." Hiermé stem ons ni alleen in ni, mar ons gaat 'n stap verder: di wat goed Afrikaans ken sal beter Hollans kan lees as di wat

dit ni goed ken ni. Reeds het ons geseg (onder Stelling 48): ons standpunt is ni dat di Afrikaners glad gen Hollans verstaan ni; mar dis ni genoeg ni; ons wil 'n taal hê om ons eie volkslewe in uit te druk as skryftaal sowel as spreektaal. Dat ons 'n eie letterkunde moet en sal kry het ons oek reeds behandel onder Stelling 47.

'n Eie Litteratuur is meer as wenselik, is onmisbaar, onder andere om di vollende redes:—

a) Ons kinderwereld is anders, kinderspele is anders, sodat di menigte skoolboekies en leesboekies in Hollans ver onse kinders onbruikbaar is, om ni eens te praat van andere betekenis van woorde ni, soos di Hollanse woord ver *kat*, wat so dikwils voorkom in Hollanse kinderwerke.

b) Ons jaargetye is anders, ons boerdery is anders, heel onse landaard is anders. Dit geld selfs onse Evangel. Gesange, neem byv. Ges. 165 en 166. Ges. 174 en 175 kan amper nooit bij ons voorkom ni.

Afrikaans onse Bybeltaal.

“Bij al zijne leerredenen maakte Jezus gebruik van de Volkstaal, gelijk hij die geleerd had in den dagelijkschen omgang met het volk te Nazareth en op zijne vele reizen, en dit was juist een der uiterlijke oorzaken, dat zijne leeringen zulk een diepen indruk maakten, en het volk verwonderd uitriep: Hij leert als machthebbende en niet als de Schriftgeleerden.”—Schneller.

En hulle werd almal vol van di Heilige Gees en begin te praat in andere tale, soos di Gees hulle laat praat.—En daar het te Jerusalem gewoon Jode, vrome manne uit alle volke onder di hemel.—En toen di geluid gehoor was, kom di menigte same, en werd ontroerd; want elkeen hoor ver hulle praat in syn eie taal.—En hulle was ontsteld en verbaasd en seg onder makaar: ‘Kyk, is dit wat daar praat ni almal Galileers ni?—En hoe hoor ons hulle dan elkeen in ons eie taal, waarin ons gebore is?... Ons hoor ver hulle in onse tale di grote werke van God vertel’.—Hand. 2 : 4—8, 11.

VYF-EN-VYFTIGSTE STELLING.

Di Bybel is by uitnemendheid ’n volksboek, oorspronkelyk geskrywe in di volkstale.

Gen protestant sal tog veel daaran denk om di Stelling te betwis ni. Di Roomse kerk ken mar net an di Latynse Vertaling (Vulgaat) di eenige gesag toe, en beperk di gebruik van

di Bybel tot di Vertaling. (Konsili van Trent, IV). Mar alle Protestantse kerke het sig nog steeds uitgespreek ten gunste van di Bybel en di Godsdiins in di Volkstaal. Daarvan meer as ons Afrikaans behandel as Kerктаal.

Daar word teenswoordig sterk geywer teen di Roomse kerk. Mar in di teenstand teen 'n eerlike Bybelvertaling (vollens di grondteks) in onse Volkstaal, is 'n Roomse suurdeeg wat wel in di eerste plaas moet uitgesuiwer worde. Dit sal onse Protestantse predikante dan oek wel doen.

Ons gaat hiir ni in 'n uitvoerige bewysvoering ver di stelling ni. Ons neem net oer uit 'n skrywing van di genootskap van Regte Afrikaners di 9 eerste Redene wat hulle opgé ver 'n vertaling van di Bybel in onse volkstaal. (Di Bybel in Afrikaans : 3 proewe, bl. 19):—

1. Omdat Gods woord 'n *volksboek* is ; Mat. 11 : 25, 26 ; 1 Thess. 5 : 27.

2. Omdat hy oorspronkelyk grotendeels in di *gewone volkstaal* geskrywe was ; en ver alle stande met gelyke reg bedoeld is ;

3. Omdat hy in di eerste plaas ver *Gods volk* is, en di meesal onder di eenvoudige en minder bedeelde is Mat. 11 : 25, 26 ; 1 Kor. 1 : 26, 27 ;

4. Omdat hy gegé is om te *lees* Jes. 8 : 20 ; Joh. 5 : 39 ; Openb. 1 : 3 ; en om te *genit* as di *lewensbrood* ; Ps. 81 : 17 ; Mat. 4 : 4, en 'n menigte in ons land dit ni *kan* ni, omdat hulle di Hollanse taal *ni verstaan* ni ;

5. Omdat *alle* tale erken word in di Bybel en in di Hemel ; Hand. 2 : 11 ; 1 Kor. 12 : 10, 11 ; Openb. 5 : 9 ;

6. Omdat di Evangelie in *alle* tale moet verkondig worde Mat. 28 : 18, 19 ; Openb. 14 : 6 ;

7. Omdat di tyd, waar ons in lewe dit *noodsaaklik* maak : 'n menigte *verklarings*, *verbuigings* en *veranderings* in en oer di Bybel maak syn ronte op di aarde as halwe- en dwaalligte, daarom moet di Lamp, Gods Woord, so helder as kan wees, ver elkeen ontsteek worde ; Col. 2 : 22, 23 ; Mark. 7 : 7 ; 2 Pet. 1 : 10 ; Jes. 1 : 20 ;

8. Omdat Gristus en di Apostele by voorkeur, ten behoewe van di eenvoudiges, gebruik gemaak het van di Griekse o'ersitting van di Bybel en daarmé di vertaling volkome regverdige ;

9. Omdat op di Pinksterdag di Heilige Gees gebruik gemaak het van di *geboorte* tale van di wat daar teenwoordig was ; Hand 2 : 8.

SES-EN-VYFTIGSTE STELLING.

Di Bybelvertaling was by di meeste volke di middel om di volkstaal tot meerdere ontwikkeling en eenvormigheid te bring.

Wat di Lutherse vertaling gedaan het om eenheid in di Duitse skryftaal te bring onder so'n menigte dialekte; wat di Statevertaling gedaan het tot vorming en suiwing van di Hollanse taal; wat di Engelse vertaling ver di vasstelling van di Engelse taal wêrd was;—is genoeg bekend.

Mar wat molik ni genoeg bekend is ni, is di feit dat byv. Luther ver syn Bybelvertaling ni een of ander reeds beskrewen vorm van di Duitse taal uitgekiis het ni. Né, di reel wat hy gevolg het geef hy self op syn gewone duidelike en veelseggende manier in weinige woorde. Ons haal hirop an Aartsbiskop Trench (English, Past and Present, bl. 234):—

“Watter gebruik Luther gemaak het van di volkstaal in syn vertaling van di Bybel het hy ons self vertel, en hiir is 'n geheim waarom dit 'n nuwe tydperk ver di Duitse taal gemaak het. Dit is syn woorde: 'n Mens moet ni di letters in di Latynse taal vra, hoe jy moet Duits praat ni; mar jy moet di moeder in di huis, di kinders op di strate, di eenvoudige man op di mark daarom vra, en hulle op di smoel kyk, hoe hulle praat.”

Net een opmerking nog: di Bybelvertaling sal meer doen as alle andere middele same om di skryftaal by ons tot eenvormigheid te bring. Daarom temeer is dit 'n werk van so'n ontsettende gewig.

SEWE-EN-VYFTIGSTE STELLING.

Di Bybel is di beste volksbeskawer, en het veral ver ons volk bisondere waarde as volksboek.

Wat di oue Statebybel ver ons volk gedaan het blyk uit di Voortrekkers. Hulle het di woestyne ingetrek sonder predikante, sonder skoolmeesters, sonder boeke, sonder koerante...

Net di Bybel in di wakis. Daarmé is hulle onder di heidens ingegaan. En hulle is op so 'n hoge trap van sedelike beskawing gebly, dat di Kaffers vandag van di Boer ni anders praat ni as van “*di mens.*” Hy is mar “di Kaffer,” di Engelsman is in syn taal mar “di Engelsman”; mar di Boer is “*di mens*”! Ja, op 'n sedelike hoogte het di Boere gebly, waaran di Europeane wat daar nou kom, en wat mar al te gou sig te diip vermeng met di heidens, sig tot beskaming kan spigel! En wat het dit gedaan? Di oue Statebybel!

Mar waarom dan ni by di oue Statebybel gebly ni? Di verskillende redes hiervoor is al dik wils blootgeleg, ons sal nou ni in uitvoerige herhaling verval ni, mar verwys na di Voorrede van di Bybel in Afrikaans, waaruit ons mar twe hoofpunte oerneem:—

1. *'n Bybel in di Volkstaal is nodig ver onse gekleurde bevolking*:—omdat duisende bruin mense in ons land *gen ander taal verstaan* as Afrikaans ni, en dit dus ver hulle ni alleen *wenselik* mar *noodsakelik* is (of sal ons mar denk: “Ben ik myn broeders hoeder?”).

“Ons moet di Bybel in Afrikaans hê:—

omdat as di Afrikaanse taal bestaat, wat onbetwisbaar is, daar *net so min*, indien ni *minder*, beswaar kan bestaan om di Bybel daarin te vertaal as soveul inboorlinge tale di ons omring en in soveul onbeskaafde tale;

omdat di Satan sig meer en meer as 'n “Engel des lichts” sal voordoen, di verleiding al fyner sal worde; 2 Kor. 11: 13; 2 Tim. 3; en slegs deur di suiwere omgording van di wapenrusting des Geestes, Gods Woord, ontkoming mogelyk is, kyk di voorbeeld van di Heiland; Efese 6: 10—ens.; 2 Pet. 1: 19;

omdat deur deskundige bewese is dat ons volkstaal heelwat gemeen het met Hebreëws; en Suid Afrika, in nering en landbou ni alleen ni, mar oek in aardrykskundige en luggesteldheid, meer dan enig ander deel van di aarde, o'ereenkoms het met Palestina, en dit dus ni anders dan 'n *anwings* kan wees om di Bybel in di volkstaal te hê.

2. *Selfs ver onse blanke bevolking is di Statebybel ni genoegsaam verstaanbaar ni* (bl. 12):—

“Dat daar 'n menigte plekke in di Hollanse Bybel onverstaanbaar is ver onse algemeen bevolking sal gen man van verstand en wat kennis van di saak het ontken ni. Kyk mar

di lys van *onverstaanbare woorde in di Bybel* in ons Almanak van vanjaar (1878); en dis mar 'n proef; daar is honderde meer. Dan van uitdrukings, hoeveel Afrikaners verstaan di krag en betekenis, byvoorbeeld van "deze" en "gene" in di Bybel (byv. Hebr. 12 : 10). En hoeveel Afrikaners verstaan sulke uitdrukings as: "eene dorschenden os zult gij niet muilbanden" (1 Tim. 5 : 18) "zijn rieken zal zijn in de vreeze des Heeren" (Jes. 11 : 3)—"olie tot den luchter" (Ex. 25 : 6), ens."

Dan moet ons hiirby ni vergeet ni, dat deur di groei van onse taal (soos reeds angetoon is) onse volkstaal al verder gaan van di taal van di Statebybel af, sodat dit ver ons al minder verstaanbaar word. Mar di hoofsaak blyf: ons het di *hele* Bybel nodig; elke woord in di Bybel wat ons gebruik moet ver ons verstaanbaar wees. Ni een vers van di Bybel mag toegesluit bly, omdat di taal waarin dit gedruk is ni volkome verstaanbaar is ni.

Di manier waarop so'n Bybelvertaling moet gemaak en vasgestel worde kom natuurlik hiir ni an di orde ni.

STELLING LVIII, LIX.

Di geskiedenis leer dat byna by elke nasi, wat di Bybel in syn taal gekry het, 'n sekere mate van geestelike opwekking en sedelike veredeling plaas gevind het,—seker 'n bewys van goddelike goedkeuring van Bybelvertaling in alle tale.— Ons land het veul o'reenkoms met Palestina, daarom sal di Bybel in Afrikaans ver ons veul verstaanbaarder en kragtiger wees.

Stelling 58 is gegrond op algemene bekende historise feite en behoef dus gen uitvoerige bewyse ni.

Mar Stelling 59 verdiin enige toeligting.

Nou kyk vereers Palestina is 'n bergagtige land nes Suid Afrika, daarom is onse taal oek veul geskikter om di menigvuldige bybelse woorde en uitdrukings terug te gé as Hollans, omdat di Hollander op 'n platte land woon en dus mar min

woorde in gebruik het ver di gedagte van hoogte en laagte. So staan in di Statevertaling di woord *berg* ver 4 Hebreuse woorde, *heuwel* oek ver 4, *rots* ver 5, en *hoogte* gansegaar ver 18 Hebreuse woorde; an di ander kant staan *dal* en *vallei* elkeen ver 4, *kloof* ver 5, en *laagte* ver 7 Hebreuse woorde. Dus het di Hollanse vertalers mar 8 woorde gehad om 51 Hebreuse woorde daarin te vertaal. Natuurlik geef di 8 woorde ni al di verskeidenheid terug wat di 51 Hebreuse woorde uitdruk ni. Mar ons het onder Stelling 24 ni minder as 118 woorde gegé waarin ons seker is dat di fijnste gedagtes van di 51 Hebreuse woorde maklik kan terug gegé worde.

Mar so is daar verskillende punte waarin di Afrikaner beter di bybelse woorde en terme sal kan terug gé as di Hollander. Byv. di aartsvaders het 'n swerwende herderslewe gely en het in tente gewoon nes onse voortrekkers; daarom het ons oek daarin meer verskeidenheid van woorde en uitdrukkings. Hiir moes di Hollander al weer met een woord *leger* 4 Hebreuse woorde vertaal, en di werkwoord *legeren* oek ver 4 Hebreuse woorde: waar di Afrikaner met woorde soos *lager*, *kamp*, *léplek*, *tent opslaan*, *lager trek*, *inkamp*, ens., di Hebreuse woorde veul beter sal kan vertaal.

Iits anders, Holland is 'n waterryke land. Daarom het hulle met di enkele woord *rivier* 6 Hebreuse woorde vertaal, waar di Afrikaner met 'n land vol *riviere*, *spruite*, *waterlope*, *slotte*, ens. veul beter di oorspronklike mening kan uitdruk.

In verband hiirmé het ons opgemerk dat di Hollanse vertalers ni minder as 7 Hebreuse woorde vertaal met di woord *droogte*, omdat hulle in Holland ni verstaan wat droogte is, soos in Palestina en Suid Afrika ni. So kon blykbaar di berymer van Ps. 42 ni di betekenis vat van di woorde: "gelyk een hert schreeuwt naar de waterstroome, alzo schreeuwt mijne ziel tot u, o God!" Daarom voeg hy daar wat in, wat di hele krag en betekenis wegneem deur dit te berym:

"'t Hygend hert, de jagt ontkomen," ens.

Nou di woorde "de jagt ontkomen" is ingelas, omdat di digter in Holland sig ni kan begryp hoe 'n hartbees van dors na water kan skré ni anders as omdat di jagter hom lank rondgeja het, want anders Holland is vol water; hy kon mos oral suip.

Mar dis ni di gedagte van di psalmis ni. Né, Ps. 42 word nader verklaar deur Ps. 63 en daar heet dit : "mijne ziel dorst naar U in een land, dor en mat, zonder water." Ons ken hiir in Suid Afrika wel sulke streke, waar di arme hartbees dors en skré na water, sonder dat di jagter hom moeg geja het. En dis di toestand waarin di siil van di Psalmis blykbaar verkeer het.

Voorbeelde van di aard sou ons kón vermenigvuldig. Dog genoeg tot opheldering van onse stelling.

Afrikaans ons Skooltaal.

“Di sorg ver di Volkstaal beskou ek as ten alle tye 'n heilige toevertroude pand en 'n allerbelangrikste voorreg van di hogere stande van di maatskappy. Elke man van opvoeding is verplig om dit tot voorwerp te maak van syn onafgebroke belangstelling, ten einde syn taal suiwer en volkome te bewaar, dit te praat, so ver as dit in syn vermoë is, in al syn mooiheid en volkomenheid. . . . 'n Nasi, waarvan di taal ruw en barbaars word, moet op di rand van barbaarsheid wees met betrekking tot alle andere dinge. 'n Nasi wat toelaat dat syn taal tot niit gaan, verliis di beste helfte van syn verstandelike onafhankelikheid, en verklaar syn gewilligheid om op te hou met bestaan.”—Schlegel, *Gesch. der Litter.*, 10de Voorlesing.

STELLING LX, LXI.

Di moedertaal is di ware middel om di geesvermoëns van kinders te ontwikkel, veral by onderwys.—'n Vreemde taal as skooltaal in te voer is geesdodend, maak di kinders tot ape; leer hulle net om memori-lessiis na te praat.

Di 2 stellinge is oek so algemeen erkend, dat dit net nodig is om dit uit te spreek. Laat imand na England gaan en ver

hulle daar gaan vertel : ‘ Julle moet julle kinders eers Hollans laat leer en dan deur middel van Hollans hulle eie taal en andere leervakke.’ Of laat imand ver di Franse gaan wys maak : ‘ Julle moet ni julle kinders deur middel van hulle moedertaal onderwys ni. Né, hulle moet eers Duits leer, en dan kan hulle in Duits di Franse taal leer.’ Of laat hy ver di Duitsers gaan leer : ‘ Julle moet julle kinders eers Frans laat leer en dan verder laat onderwys deur middel van Frans’...

Wat denk julle sal di man syn lot wees? Regtig, hy gaat na di gekhuis toe!

En hiir is ’n menigte wat ver ons vertel : ‘ Julle moet julle kinders eers Engels (of Hollans) laat leer, en dan deur middel van di taal—wat?—hulle eie taal leer?—Né, dit mag hulle gaarni!—Né, deur middel van di vreemde taal kan hulle alle andere wetenskappe leer!’

En di mense word ni na Robben Eiland toe gebreng ni!...

Mar nog erger, gaan vertel ver di Engelsman : ‘ Jy moet mar jou kinders Hollans laat leer : Engels kom van self.’ Of ver di Fransman : ‘ Jy moet mar jou kinders Duits laat leer, Frans ken hulle van self.’ Of ver di Duitser : ‘ Jou kinders moet mar Frans leer, Duits ken hulle mos.’

Wat denk julle sal di man syn lot wees?—Hy kom ni met di gekhuis daaraf ni!

En hiir het ons dit al so dikwils gehoor : ‘ Laat di kinders mar Engels leer ; Hollans kom vanself! of Afrikaans is ni nodig ni ; di ken hulle mos ; laat hulle mar Engels en Hollans leer.’

En di mense wat so praat gaan ni alleen ni na Robben Eiland toe ni. Mar bly onse professore, predikante, en skoolmeesters?...

En wat is nou di gevolg van onse kinders eers ’n vreemde taal te laat leer en dan later daarin verder te onderwijs? Oek in di opsig meen di skrywer reg te hê om saam te praat. Hy het 6 jare ondervinding gehad van skoolwerk as Superintendent van Onderwys in Transvaal, waar hy meteen di skole moes inspekteer oek. Daarby het hy gedurig, sowel voor as na di tyd, kennis geneem van di onderwys in di Vrystaat, Kaapkoloni en Natal, en dit weer vergelyk met di

praktise toepassing van verskillende sisteme in Europa, deur persoonlik verskeie leerinrigtings, lage sowel as hoge, te besoek. Bowediin het hy di laaste 10 jare sig daarop toegelê om di vernaamste Hollanse, Engelse en Duitse boeke o'er opvoedkunde te lees.

En syn bevinding, wat di onderwys van onse kinders deur middel van vreemde tale betref, kom korteliks hiirop neer :—

dat onse kinders wat natuurlik verstand angaan eer voor as agter is ver Europese kinders in algemeen;

mar dat hulle baing tyd verloor op di maniiir (soos ons verder sal antoon onder Stelling 62);

en di ergste is nog, dat hulle van begin af moet leer wat hulle ni verstaan ni, dus an memori-lessiis gewend word, en dus op laas ver hulle verbeel as jy mar veul *ken*, al *verstaan* jy dit ni goed ni, dan is jy 'n geleerde man.

Di gebruik van tale wat inderdaad ver di bevolking vreemd is, in di publike lewe, in Kerk en Staat, sowel as op skool, het ni alleen op ons skooljeug ni, mar op ons hele bevolking 'n uiters nadelige invloed uitgeoefen. Laat ons predikante byv. onpartydig getuig. Di mense kom uit di Kerk uit en sê : “Hoor, dit was 'n mooie preek !” Mar vra nou ver hulle uit *hoeveul* hulle daarvan *verstaan* het, dan sal jy verbaas staan. Di mense lees 'n boek en sê : dis mooi; mar ondersoek tog *hoeveul* hulle werkelik daarvan begryp, dan sal jy tot insig kom van di kwaad. Skrywer hiirvan het dikwils byv. kinders uit di eerste klas van gewone lagere skole 'n hoofstuk uit di Bybel, of 'n stuk uit di Volksleesboek, laat lees en dan agterna gevra : *wat* hulle nou gelees het, en *wat* di betekenis van sommige woorde en uitdrukkings is; mar dan moet jy verbaas staan om te siin hoe min di kinders verstaan !

Di feit is : deur di gebruik van vreemde tale leer ons bevolking van jongs af om alles wat “geleerd” is of glad ni te verstaan ni, of hoogstens mar half te begryp ! Sodat ver di grote menigte 'n preek, of 'n voorlesing, of 'n stuk mar net heeltomal of halfpad onverstaanbaar hoef te wees om dit te laat bewonder as o so *geleerd*.

Laat elkeen wat met onse volksontwikkeling praktiis te doen gehad het hiir getuig, onpartydig getuig, of ons ni reg het ni !

“Geesdodend” ja is dit om ’n volk deur middel van ’n vreemde taal te onderwys. Mar as di arme kind dan eers *two* vreemde tale moet leer voor hy tot di ware verstand en kennis kan kom, is dit dan ’n wonder, dat *geleerdheid* ver hom lewenslang gelyk staat met ’n vreemde, onverstaanbare wereld!...

Mag dit, kan dit ’n dag langer so bly? Sal ons langer toelaat dat onse skole moordenaarskuile bly waar di gees van ons kinders gedood, vermoord worde, in plaas van ontwikkel, opgeskerp, en sterk gemaak?

Wi durf sig noem ’n volksbeskawer wat met di geestesmoordery samewerk!...

Afrikaners, wil julle langer duisende ponde al jare betaal om di geesvermogens van julle kinders te laat versmoor en uitdoof deur vreemde tale, sodat di vreemdelinge ons altyd kan o’erheers? Ons wag op julle antwoord!

STELLING LXII, LXIII.

Dit sal veul makliker wees om ons kinders eers hulle eie taal te leer en dan daarin verder te onderwys. Op di manier sal hulle in 1 jaar meer leer as nou in 3, nou hulle eers ’n vreemde taal moet leer, om dan verder daarin onderwys te ontvang.—Veral Hollans is ver ’n Afrikaner ’n onleerbare taal. Van 1000 Afrikaanse kinders wat Hollans leer op skool, is skaars 1 wat goed Hollans ken, om dit maklik te kan spreek en suiver te kan skrywe.

Stelling 62 is al weer so duidelik dat ons dit ni nodig ag daar meer o’er te sê ni. Mar as imand twyfel laat hy dan ’n eerlike proef neem. Laat hy 2 kinders neem van omtrent gelyke onderdom, gelyke verstand, en wat eweveul ken. Ons is bereid om in so’n proef deel te neem, hoewel ons gen twyfel het omtrent di uitslag ni.

Mar in Stelling 63, en meermale, het ons Hollans ’n *onleerbare* taal gencem. Ons het ons verstout om te sê dat uit 1000

kinders, wat Hollans leer op skool, skaars 1 is wat goed Hollans ken om dit maklik te kan spreek en suiwer te kan skrywe.

Wel hiir mag dit di skrywer wel weer toegelaat worde om iits uit syn eie ondervinding te vertel. En dan begin hy met hom self. Wel hy leer nou al Hollans van syn kindse dage af; hy leer dit nog al dag; en tog skaam hy hom ni om hiir openlik te erken, *dat hy ni goed Hollans ken ni!* As daar ooit 'n Afrikaner moeite gedaan het om Hollans te leer, dan is dit hy. As ooit 'n Afrikaner goeje Hollanse onderwysers gehad het, dan is dit hy. As daar ooit 'n Afrikaner baing met Hollanders omgegaan het, dan is dit hy. As daar ooit 'n Afrikaner baing in Hollans geskrywe het, dan is dit hy. *En tog ken hy vandag ni goed Hollans ni!*

Hy ken net soveul Hollans om te kan oordeel, dat hy dit ni goed ken ni; om te kan siin, dat andere geleerde Afrikaners dit oek ni ken ni; ja, dat heel weinige Hollanders (skaars 1 uit di 100) hulle eie taal goed ken. Hy het nog ni 'n Afrikaner gehoor wat altyd suiwer Hollans, sonder 'n fout, spreek ni, selfs ni op di preekstoel ni. Hy het nog mar min Hollans geles wat deur Afrikaners geskrywe is waarin hy ni foute opgemerk het ni. Ja, hy het 'n menigte briwe gesiin van beskaafde Hollanders self, hiir en in Holland, wat ni vry is van taal-foute ni.

Om 'n sprekende voorbeeld te gé! Laas met uitkom van Europa skryf ons 'n stuk ver di pers o'er Bye-kultuur. Daarin kom toer enige min gebruikelike Hollanse woorde voor, waarvan ons di geslagte ni geweet het ni, en ons had gen woordeboek by di hand om dit op te soek ni. Mar daar was 'n Hollanse Professor van Amsterdam op di skip. Ons vra hom om ons tog di geslagte van di paar woorde te sê. Hy kon ni; en verklaar ons toen, dat hy self nog menigmaal di geslagte van woorde in 'n woordeboek moet opsoek!

Nouwel, wat moet ons nou onse arme kinders moor om so 'n *onleerbare* taal te leer?...

Molik seg imand: di skrywer hiirvan is dan oek mar dom as hy ni eens Hollans kan leer ni! Goed, ons het daar vrede in. Mar dan sal daar wel meer sulke domme wees in ons land!

En di vraag is hiir ni : Kan 'n enkele Afrikaner, sê mar 1 uit 1000, dit so vèr bring dat hy goed Hollans ken ni ? Mar, is Hollans 'n bruikbare taal ver ons as skooltaal ? En dan moet elke onbevooroordeelde erken : *Né !*

Neem nou mar net di kwessi van di geslagte. Daarop neem ons o'er uit 'n ni-gepubliseerde beoordeling van Professor van der Tuuk syn Hollandse Spraakkuns :—

“ Ons het altyd jammer ver enige Hollandse taalgeleerde as hy o'er di lamlendige *geslagte* begin. Bilderdijk kon net so min daarvoor afdoende reëls gé as Johnson ver di uitspraak van di Engelse taal,—eenvoudig omdat dit onmoëlik is. Wel, di skrywer wy 9 bladsye an di geslagte. Hy gé 8 reëls ver di *manlike* geslag, mar dan met 5 lyste van uitsonderings; 13 ver di *vrouelike*, natuurlik oek met 'n genoegsame voorraad uitsonderings om di reël te bevestig; en dan 9 reëls ver di *onsydige*; en dan nog, as toegif, 8 reëls of lyste van woorde wat meer as een geslag het. En as di arme leerling dit nou alles in syn kop het, dan kry hy ten slotte di anmoediging : ‘ N.B. Deze lijst zou nog kunnen vermeerderd worden met een aantal dergelijke woorden, doch de bovenstaande zijn het meest in gebruik. Er zou verder nog veel te zeggen zijn over de geslachten, maar het gegeven achten we genoeg. Herhaalde oefening en groote opmerkzaamheid zijn de voorwaarden om langzamerhand thuis te raken in de geslachten der woorden.’ Armsalige troos ! Al ken jy al di reëls, dan is jy tog ni veul verder ni. Mar hoe kan 'n mens oek op sulke reëls gaan. Behalwe al di uitsonderings is di reëls self so onbestemd. Amper di helfte van di reëls lui : ‘ De meeste woorden op’..... ‘ De meeste namen van’... ‘ Een zeer groot aantal van’... ‘ Zeer vele stammen van werkwoorden’... ‘ Stammen van werkwoorden zijn meestal’... ‘ Vele woorden op’..... ‘ De meeste namen op’..... Wat bring dit di arme leerling nou verder dat hy weet *vele* woorde, wat so of so uitgaat of afgeleid is, is manlik, of vrouelik, of onsydig ? Mar *watter* vele, en *watter ni* ? Dan moet hy dit eers weer almal gaan leer. So kom dit eientlik daarop neer, dat jy tog mar van elke woord apart deur gebruik moet weet *watter* geslag dit is, of dan mar altyd weer jou woordeboek moet gaan naslaan, wat Hollanders self dan oek nog dikwils moet doen. Wat 'n segen dat ons di onredelike en onnuttige boel weg gesmyt het !...

Gen wonder dat di skrywer sê : ‘ Er zou een dik boek vol te schryven zijn *alleen* over de geslachten der Znw. Maar dit zou niet helpen.’ Tog het hy 'n goeie raad. Een ding moet hulle goed onthou : ‘ **DE MEESTE ZNW. in het Hollandsch ZIJN**

MANNELIJK ; *er zijn* VEEL MINDER VROUWELIJKE *en* NOG MINDER ONZIJDIGE *dan vrouwelijke woorden.*'

Ja, dis van groot belang om dit te weet. Di geleerde Professor het dit nog wel enkel en dubbel onderstreep. As 'n man weet dat di *meeste* woorde mannelik, *minder* vrouelik, en di *minste* onsydig is,—dan is hy al 'n hele end gevorder !"

Nou kom hiir nog in anmerking di rigting van di wat 'n eenvoudige Hollans ver ons hiir in Suid Afrika wil *maak*. Sal dit dan ni gaan ver skoltaal ni ?

Wel, ons het di *gemaakte* taal nog ni gesiin ni. Dit is nog ni gemaak ni; en sal oek wel nooit gemaak worde ni.

Mar neem net di vollende 3 punte, om di taalmakers tot besinning te bring. Sal hulle di onderskeiding van geslagte, di verbuigings van di naamwoorde, en di vervoegings van di werkwoorde behou ? Indien *ja*, dan sal di gemaakte taal ver ons net so onbruikbaar wees as Hollans; want di enkele mindere puntjiis van vereenvoudiging sal meer verwarring as vergemakliking anbrenge. Indiin *né*, dan is dit ni langer Hollans ni; laat hulle dan mar liwers eenkeer Afrikaans neem.

STELLING LXIV EN LXV.

Ons meeste kinders het so min tyd om skool te gaan, dat hulle net genoeg van Hollans en Engels leer om dit weer te vergeet, sodat hulle eintlik niks ken ni, terwyl as hulle di tyd in hulle moedertaal onderwys ontvang het, hulle heel wat nuttige kennis kon opgedaan hê ver hulle latere lewe.—Di Hollanse leerboekiiis is ver onse kinders glad ongeskik. Ons moet 'n eie stel leerboekiiis kry in ons eie taal.

Stelling 64 is soseer di ondervinding deur heel Suid Afrika, dat ons daar heel weinig hoof by te voeg. Onse enigste anmerking hierby is eintlik meer 'n aparte stelling wat hiiruit volg :—

As ons op di manier vortgaan, dan sal ons hiir in Suid Afrika naderhand twé klasse kry, van heeltemaal geleerde, en heeltemaal ongeleerde mense, in plaas van 'n gesonde volksontwikke-

ling. Enkele wat di tyd en di skoolboek di vreemde tale (Hollans en Engels) baas raak en dan is hulle oek al op so 'n hoogte dat hulle maklik andere wetenskappe daarby kan neem. Mar di menigte leer net so veul van di vreemde tale, verbeusel hulle korte skooltyd daarmé, en dan ken hulle naderhand wesenlik niks.

'n Algemene ontwikkeling van di volksgees kan net in di Volkstaal plaas vinde. Ag, kon ons tog almal, veral onse teenparty, dit inprent!

O'er Stelling 65 het ons eientlik al gehandel onder Stelling 46. Ons erken dat di voorstanders van Afrikaans oek nog agter is. Mar terwyl ons hulle oproep tot verdubbelde ywer vra ons di teenparty: Help ons; of so ni, moet onse sware taak ni nog swaarder maak deur teenstand ni. Ons sal net nou skoolboekies uitgé en Afrikaans in onse skole begin te laat leer. Moet ons tog ni hinder ni!

Afrikaans ons Kerktaal.

Taceant omnes peregrinae linguae in coetibus sacris. Omnia proponantur linguâ vulgari et quae eo in loco ab hominibus in coetu intelligatur.—*Conf. Helv. II. c. 22.*

Precamur eâ linguâ, quam nostri, ut par est, omnes intelligant, ut populus, quemadmodum Paulus monet, a communibus votis utilitatem communem capiat, quemadmodum omnes pii patres et catholici episcopi, non tantum in veteri, verum etiam in novo testamento, et precati sunt ipsi et populum precari docuerunt: ne, ut Augustinus ait, tanquam psittaci et merulae videamur sonare, quod nescimus.—*Conf. Angl., p. 122.*

XXIV.—*Of speaking in the Congregation in such a Tongue as the People understandeth.*

It is a thing plainly repugnant to the Word of God, and the Custom of the Primitive Church, to have

Laat alle vreemde tale swyg in di godsdiinstige vergaderings. Laat alle dinge voorgedra worde in di gewone spreektaal en wat verstaan word in di vergadering deur di mense van di plaas.

Ons bid in di taal, wat al ons mense ewe goed verstaan, opdat di volk, vollens di vermaning van Paulus, uit gemeenskaplike gebede gesamelike nut mag trek, soos alle vrome vaders, en Katholike opsiners, ni alleen onder di Oue, mar oek onder di Nuwe Testament, sowel self gebid het as di volk geleer het om te bidde: opdat ons ni, soos Augustinus sê, nes papegaai en spreeuws (meerles), lyk nes ons geluide maak wat ons ni verstaar ni.

XXIV.—*Dat men in de Kerk moet gebruiken een taal die alle verstaan.*

Het is zonneklaar strijdig met Gods Woord, en de gewoonte der eerste Kerk, openbare gebeden te heb-